

GÁBOR KÁLMÁN IFJÚSÁGSZOCIOLÓGIÁJA

DEMETER ENDRE

Ifjúságszociológia

Szemelvények

Szerk. Gábor Kálmán, Jancsák Csaba

Ford. Vizer Balázs és mások

Belvedere Meridionale, Szeged, 2006.

495 old., á. n.

(Ifjúsági korszakváltás)

EGY CÍM ÉS AZ ÁLTALA ÉBRESZTETT VÁRAKOZÁSOK

– Ifjúságszociológia! Ez nekem való! – gondoltam, miután elbúcsúztam a 12. évfolyamosoktól az esti tagozaton, akikkel – ahelyett, hogy haladtunk volna a tananyaggal – a katasztrófafilmekkel és az ő jövőbeli kilátásaikkal foglalkoztunk. A buszon már a kezemben is volt a Gábor Kálmán nevével fémjelzett, majd 500 oldalas könyv. Szociológus tanulmányaimból úgy emlékeztem, hogy az ifjúságszociológia tárgyhoz nincs átfogó, az elméleti alapokat lefedtető mű: kézikönyv, tankönyv vagy bármi hasonló. A „minden szociológus ifjúságszociológusként kezd” elvnek megfelelően a tárgyat a gyakorlatiasság szelleme lengte körül az ELTE-n, s egy tanulmány elkészítésével lehetett abszolválni a kurzust. Ez a gyakorlat valószínűsíthetően mindaddig nem fog megváltozni, míg nem születik az ifjúságszociológia egészét feldolgozó és rendszerező mű magyar nyelven.

– Ez az! – gondoltam, s titkon reméltem, hogy mint egykori ifjúsági tanácsadó, a fiatalokkal a gyakorlatban foglalkozó pedagógus, a korosztályt kutató kezdő szociológus az *Ifjúságszociológiát* bibliámként forgathatom majd. Segít rendszereznem lyukacsos elméleti tudásomat, és (de legalább: vagy) általa olyan tárgyi tudásra tehetek szert, hogy képet alkothatok az ifjúság helyzetéről legalább a legégetőbb problémák és trendek volumenét illetően mind globálisan, mind lokálisan.

Talán túlzott várankozásokkal csaptam fel a könyv tartalomjegyzékét, mert azzal szembesültem, hogy az *Ifjúságszociológia* jó szerzővel „csak” egy olvasókönyv. Giddens *Szociológiáján*¹ nevelkedett elmém azóta is értetlenkedik a címválasztáson, mely elhitette velem, hogy a kötet strukturált formában mutatja be e disz-

ciplína irányzatait, fontosabb szerzőit, fogalmi keretét, határterületeit, s netán még szintetizálja is ezen ismereteket a magyar rögválóságra vetítve. Természetes, hogy ezen igényeknek egy szemelvénygyűjtemény nem felelhet meg: a teljességre törekvés lehetetlen, a válogatás óhatatlanul szubjektív, a „lényeg” didaktikus kiemelése hagyományosan összeférhetetlen az ilyen kötetek jellegével. Nem súlyos problémák ezek, de ha a fedlapon mindennemű szűkítés nélkül egy diszciplína elnevezése virít, azt sugallja az együgyű olvasónak/vásárlónak, hogy ez és csakis ez az ifjúságszociológia.

Az *Ifjúságszociológiába* beemelt elméletek mint válogatásmodellek óhatatlanul fogyatékosak egy-egy jelenség teljes magyarázatához képest (az empirikus kutatási eredmények mindössze a fogyatékos mértékét, az elmélet használhatóságát tárják fel), s ekképp inkább egymással versengenek. Úgy vélem, hogy amennyiben egy munka a teljesség igényével kíván megjeleníteni egy tudományterületet, akkor nem kerülheti meg e verseny leíró és értelmező bemutatását. Enélkül – Eber Márk Áron megfogalmazását követve² – a jelen esetben is csak a szerkesztők ifjúságszociológiájáról beszélhetünk.

Es ez valóban így van, nemcsak azért, mert a hazai ifjúságszociológiai irodalmat tekintve Gábor Kálmán igencsak felülreprezentált a kötetben, hanem azért is, mert a kötet az ő Szegeden tartott „Ifjúságszociológia” kurzusának az összegyűjtött irodalma. Mint ilyen elválaszthatatlan az előadásokon elhangzottaktól, melyek a lelkiismeretes szegedi diákok esetében vélhetően feleslegessé teszik legtöbb kritikai megjegyzésemet. Ám szeretném hinni, hogy az ifjúságszociológiai ismeretek nemcsak a kollokválni készülő tucatnyi diáknak fontosak, hanem az ifjúsággal foglalkozó szakemberek széles körének is hasznosak. Nem a professzionálisan ifjúságszociológiával foglalkozó szakemberekre gondolok, hanem szociálpolitikusokra, más szakterületen dolgozó szociológusokra, ifjúságsegítőkre, munkaügyi szakemberekre, pedagógusokra, netán döntéshozókra. Az ő szükségleteik két szempontot jelölnek ki a kötet vizsgálatához: Mennyire releváns és hasznosítható ismereteket kínál? Mekkora erőbefektetést igényel ezen ismeretek elsajátítása? Amennyiben e kérdésekre kedvezőtlen válaszok adódnak, úgy megállapíthatjuk, hogy a kötet nem a széles nyilvánosság számára készült. A válaszhoz három tényezőt veszünk szemügyre: a szerkesztést, az olvashatóságot és a tartalmat.

1 ■ Anthony Giddens: *Szociológia*. Osiris, Bp., 1997. (Vö. Börcsök József recenziójával: *BUKSZ*, 1997. ősz, 341–345. old.)

2 ■ Eber Márk Áron: Kinek a szociológiaelmélete? *KisTáska*, 2007. 40–41. szám, 40. old.

SZERKESZTÉS, AVAGY A DIDAKTIKA UTÁNI VÁGY

Az *Ifjúságszociológia* szerkesztői, ha nem tűzik is zászlajukra, de megpróbálták bizonyos oktatási szempontokat is érvényesíteni. Jól láthatóan ezt szolgálja a bevezető (*Fordulat az ifjúságszociológiában. Új kiindulópontok*), mely Gábor Kálmán kivonatolásában ismerteti a kötet első hat részét. Ez igen hasznos lehet a vizsga előtti utolsó percekben, de szemben azzal a bevezetéssel, amit Gábor Kálmán az általa szerkesztett *Civilizációs korszakváltás és ifjúság* kötetéhez írt, nem teremti meg sem a kötet kohézióját, sem a kontextusát. Azért érdemes épp ezt az 1993-as kötetet citálni, mert a szerkesztők az *Ifjúságszociológiára* e méltán sokat forgatott kötet bővített kiadásaként fogták fel. Éppen ezért adódna az akkori bevezető továbbgondolása, azaz annak jelzése, hogy a rendszerváltás körül felvázolt lehetséges fejlődési utak közül az azóta eltelt 13 évben melyik valósult meg. (Ezt az olvasóknak több tanulmány önálló értékeléséből kell leszűrniük.) Sajnos az *Ifjúságszociológia* az előd más erényeit sem követi: most nincs sem tárgymutató, sem összesített irodalomjegyzék, noha nagyban javítanák a kötet használhatóságát, s annak lehetőségét is megteremtenék, hogy néha egy-egy apró információért is fellapozzuk.

A legfontosabb vívmánynak a szemelvényeket követő fogalomtár (*Alapfogalmak és megközelítések*) tekinthető, melyről Gábor Kálmán úgy vall, mint az ifjúságszociológia tanításához készített szelvényzetekről. E „szócikkekre” bontott rész jelentősen eltér a kötet egyéb részeitől. Azoknak, akik a kötet egészének feldolgozására vállalkoznának, s nem csak egy-egy tanulmány kedvéért emelik le a művet a polcra, javasolom, hogy az ismerkedést ezzel a VII. (a bevezetőben meg sem említett) résszel kezdjék. Jóllehet, miként az egész kötetre, a fogalomtárra sem jellemző a didaktikus szerkesztés, s itt sajnos nem csak olyan „apró figyelmességekre” gondolok, mint a fogalomtárban található kifejezések kiemelése a tanulmányok szövegében. A kötet VII. részének szerkesztési elve egyedülállóan kiismerhetetlen: hol az alfabetikus sorrend, hol a tematikus csoportosítás határozza meg a bemutatott fogalmak vagy megközelítések egymásutánját. Így történhet meg, hogy az *Adoleszcencia*, az *Anómia*, majd a *Deviancia* után *Az ifjúság sebezhetőségéről* olvashatunk, mely utóbbit *Évjárata, korosztály, nemzedék és generáció* címmel e négy fogalom együttes tárgyalása követi, ami a *Nemzedék és nemzedéki szerveződés* részbe torkollik, hogy utána újra az alfabetikus rend vegye át az uralmat.

Az ismertett fogalmak meglehetősen ad hoc módon kapcsolódnak a kötet többi részéhez, olykor szervesen, mint *Az ifjúsági korszakváltás kérdése*, máskor szinte a semmiben lebegve, mint a *Gender mint fogalom* esetében. Eközben hiányoznak a mai fiatalok életét alapvetően jellemző, bevett fogalmak (*Szingli, Élethosszig tartó tanulás, Információs társadalom*³), s a fiatalok életének olyan aktuális történései sem bukkanak fel a kötetben, mint amilyen a nemzetközi migrá-

ció, a globálkritikai mozgalmak vagy a nyugdíjrendszerek finanszírozhatatlansága. A témák és problémák listája természetesen odáig bővíthető, míg egy önálló kézikönyvhöz nem jutunk...

Mindenesetre megdöbbenő, hogy az *Ifjúságszociológia* címszóval az *Iskolai státusz és szubkulturák összekapcsolása* és a *Yuppiek* között találkozunk. Érthetetlen, hogyan sikerült a diszciplína angolszász és német fejlődését a rendszerváltozásig nyomon követő szócikket a lehető legeldugottabb helyre tenni ahelyett, hogy a kötet elején találkoznánk vele. De ha már itt van, miért nem ez a legutolsó ismertett fogalom? Mi indokolta, hogy a kötetet egy tizsoros, alapvetően a levegőben lógó fogalom (*Yuppiek*) zárja?

Am még ezzel is kibékülne a magamfajta ifjúságszociológiai kézikönyvre ácsingózó, ha legalább a görcső alá vett fogalmak és „megközelítések” a tartalomjegyzékben tételesen megjelenének. E szempontból szintén példaértékű volt a *Civilizációs korszakváltás és ifjúság* tartalomjegyzéke, mely nemcsak a tanulmányok fő fejezeteinek, hanem alfejezeteinek helyét is feltüntette, egyszerű visszakereshetőséget s emellett a szövegek vázlatyszerű áttekintését is nyújtva.

AZ OLVASÁS MINT UTAZÁS TÉRBE ÉS IDŐBE

A szemelvénygyűjtemények nagy fogyatékosága, hogy a laikus előtt nem tárják fel a szövegek egykori kontextusát, későbbi hatását és a közöttük létrejött kapcsolatokat, azaz az olvasó a tudományterület mozaikjait látja anélkül, hogy megismerné az egész kép nagyságát és a mozaikkövek egymáshoz viszonyított helyzetét. További problémát jelent az *Ifjúságszociológia* esetében, hogy ezek a mozaikdarabok egyfelől az időben és térben változó „nyugati posztmodern társadalmakról”, másfelől az utóbbi két évtizedben drasztikusan gyorsan változó hazai társadalomról készített pillanatfelvételek darabkái, azaz nem ugyanannak a képnek az elemei – a tanulmányok nem egyazon valóságról szólnak.

Ennek következménye, hogy az olvasó figyelmét sokszor jobban lekötik a tudomány-, illetve társadalomtörténeti ismeretek, melyek feldolgozása nélkül értelmezhetetlenek az ifjúságszociológiai állítások. Például Lynne Chisholm tanulmányának második fejezete (*Az angol ifjúságkutatás kritikai megközelítésben*, 118–124. old.) nyugatnémet viszonyítási pontból veszi szemügyre a hetvenes–nyolcvanas évek brit ifjúságszociológiájának bugyrait, ami a korszak brit társadalmáról és annak ifjúságkutatásáról leginkább a

3 ■ Ez utóbbi hiány különösen azért furcsa, mert remek tanulmányt olvashatunk a témában Czeizer Zoltán és Gábor Kálmán tollából *Az ifjúsági korszakváltás és az új kommunikációs státusz kapcsolatának vázlata* címmel (Szabadpart, 2005. 22–23. szám), ráadásul a téma a szegedi kurzusok sillabuszában is szerepelt.

4 ■ Természetesen van jó ellenpélda is, mint a kötetben Johanna Wyn és Peter Dwyer (*Új irányok az ifjúsági életrészeszok átmeneteinek kutatásában*), illetve Phil Cohen (*Az ifjúsági probléma újragondolása*) tanulmánya.

Monty Python jeleneteiből tájékozódó olvasót természetesen a totális inkompetencia érzésével ajándékozza meg.

Gyakran bizonytalan, meddig terjed a bemutatott tények, eredmények, megállapítások, leírások érvényességi tere.⁴ Például Werner Fuchs *Bevezetés. Ifjúság '81. Életút-elképzelések, mindennapi kultúrák, jövőképek* című munkájában (300–334. old.) bemutatja egy nyugat-német hölgy fiatalkori életútját. Vajon az ő negyedszázaddal ezelőtti életeseményeiből milyen bizonyosságokat vonhat le a mai magyar olvasó?

Egy másik példa lehet Kenneth Keniston 1965-ös könyvének egy részlete, mely egy táblázatban veti össze „az elidegenedés szemléletmódját” az „amerikai kultúra” vele szemben álló világnézetével (64. old.). Vajon e modell magyarázóereje négy évtized múltán ugyanakkora-e a mai Egyesült Államok esetében, mint egykoron? És Magyarországon? És ha igen, akkor az elidegenedés több-e az egyén társadalmi integrációjának hiányát kompenzáló védekező mechanizmusnál, mely sem időtől, sem a társadalom milyenségétől nem függ? Vagy ha nem, akkor milyen igazságtartalma van ennek a modellnek?

Az ismereteket a gyakorlatba átültető szakemberek számára, úgy vélem, elsődleges lenne annak tisztázása, hogy „az ifjúsági problémában” mely tényezők univerzálisak, melyek társadalmi eredetűek, s ez utóbbiak a történelem során, a különféle társadalmi berendezkedéseken belül miként válnak meghatározóvá vagy lényegtelenednek el. Ezzel kapcsolatban az érdeklődő olvasók, akárcsak az előadásokra nem járó trógerék (értsd: a kulturális tőkefelhalmozás helyett épp dolgozók) csak saját háttértudásukra épülő prekonceptiókat alkothatnak.

Természetesen mindennek bemutatása nem volt sem Fuchs, sem Keniston nagyszerű szövegének célja, s a kötetben sem ezért kaptak helyet: Fuchs munkája az életrajzinterjú know-how-jába avat be, Keniston segítségével pedig az ifjúságszociológia második világháború utáni gyökereihez térhetünk vissza.

Ami jól bizonyítja, hogy egy szemelvénygyűjtemény célja elsősorban az, hogy részletgazdagabbá tegye a tárgyi ismeretek speciális részeit (metodológia, előzmények). Ennek ellenére érdemes ügyelni arra, hogy az olvasó ne idegenedjen el a szövegtől. Például Fuchs munkája helyett érdemesebb lett volna egy olyan írást szerepeltetni, mely a hazai életútinterjúkat feldolgozó kutatás módszertanát mutatja be.

Mindenesetre azoknak, akik a kötet egészének feldolgozására vállalkoznának, javasolom, hogy a fogalomtár átlapozása után Gábor Kálmán tanulmányával folytassák az ismerkedést az *Ifjúságszociológiával*. Ez nemcsak azért praktikus, mert a magyar társadalom vizsgálata ígér a gyakorlatban a leginkább hasznosítható ismereteket, hanem azért is, mert ezekben az írásokban összegezve találkozhatunk az ifjúságszociológia fontosabb elméleteinek és fogalmainak azon részével, melyek közvetlenül hatottak Gábor Kálmán munkásságára. Az érdeklődők számára csak ezek után javasolnám az elmélyedést a nemzetközi irodalomban, mivel az addig megszerzett elméleti és tárgyi ismeretanyag birtokában könnyebb és élvezetesebb a régebbi művek értelmezése és olvasása.

MAGVAS MONDANIVALÓK MAGVA

A *Civilizációs korszakváltás és ifjúság* nagy szerepe volt abban, hogy az ifjúsági korszakváltás tézisei a „posztmodern” Magyarországon széles körben ismertté váltak, s állításait mára már nemcsak társadalomtudósok és politikusok, hanem a média és – ami a leglényegesebb – talán a szülői generáció tagjai is evidenciaként kezelik. A megjelenése után írt 1993-as tanulmányában (*Ifjúsági korszakváltás, ifjúsági és politikai kultúra a kelet- és nyugat-európai fiatalok körében*, a jelen kötetben 351–365. old.) Gábor Kálmán az ifjúsági korszakváltás ismérveiként a következőket emelte ki: a társadalmi reprodukció megváltozik, ami együtt jár az iskolai tudás felértékelődésével, a fiatalok kulturális tőke-akkumulációval; emiatt az ifjúkor

meghosszabbodik, létrejön a „professzionális ifjúsági státusz”; a fiatalokat közvetlenül ellenőrző intézményeket (munkahely, család, politikai szervezetek) a közvetettek váltják fel (tömegkommunikáció, fogyasztói ipar), így az ifjúság autonómiája növekszik; a fiatalok mintakövetőkből mintaadókká válnak.

Ezt az életszakaszt elsősorban a különböző képzettségeket tanúsító papírok megszerzése legitimálja, ezért iskolai ifjúsági életszakasznak nevezhetjük. Bourdieu,

Gábor Kálmán könyvei

Könyvek

CIVILIZÁCIÓS KORSZAKVÁLTÁS
ÉS AZ IFJÚSÁG

Oktatókutatási Intézet, Budapest, 1993.

A KÖZÉPOSZTÁLY SZIGETE

Belvedere Meridionale, Szeged, 2000.

(angolul: Island of the Middle Class.

Belvedere Meridionale, Szeged, 2001.)

A GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYEI

15–29 ÉVES FIATALOK

Belvedere Meridionale, Szeged, 2002.

INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM

ÉS AZ IFJÚSÁG

(Szerzőtársak: Kabai Imre,

Matiscsák Attila)

Belvedere Meridionale, Szeged, 2003.

FESZTIVÁLOK IFJÚSÁGA ÉS A DROG

Belvedere Meridionale, Szeged, 2005.

SZIGET FESZTIVÁL 2005: AZ ÚJ FIATAL

KÖZÉPOSZTÁLY ÉS AZ ÉLETTERVEZÉS

(Szerzőtárs: Szemerszki Marianna)

Felsőoktatási Kutatóintézet, Bp., 2006.

KOLLÉGISZTÁK A FELSŐOKTATÁSBAN

Felsőoktatási Kutatóintézet, Bp., 2006.

Zinecker és Beck gondolatmenetét követve itt olyan „képzési moratóriumról” van szó, amely a fiataloknak időt ad arra, hogy megtalálják helyüket (pozíciójukat) a társadalomban, miután felhalmozták az ehhez szükséges (elsősorban kulturális) tőkét. A kulturális tőkének két közvetítőjeként említik a tanulmányok az oktatási rendszert, illetve magát az ifjúsági kultúrát, azaz annak szubkultúráként kommercializált intézményrendszerét – a zeneipart, a divatot, a drogfogyasztást. A moratórium időszakának legfőbb jellemzője a függetlenség, a kulturálisan és gazdaságilag meghatározott egyéni lehetőségek közti választás szabadsága. A választás óhatatlanul kudarcba torkollhat, egyrészt a kiválasztott cél elérése közben, másrészt az elért pozíció betöltésekor. Hiszen az értékesnek tűnő pozíció-

kért (adott képzőhely, munkahely, lakhely, társ) feltételezhetően versengeni kell, az elért pozícióról pedig kiderülhet, hogy nem elégíti ki az egyént. Mindkét típusú kudarc esetén új célok kijelölése válik szükségessé, ami a moratórium kezdetén még mindenféle szankció nélkül megtehető, később egyre inkább számolni kell a következményekkel is. Természetesen az egyén társadalmi státusza nemcsak a számításba jövő célokat határozza meg, hanem a moratórium meghosszabbíthatóságát is. Minél kevesebb idő áll rendelkezésre a felnőttkorba való átmenethez, a választásos életrajz helyett (melyre a szinkronitás, a megszakíthatóság és a célok, pozíciók elvethetősége jellemző) annál inkább valószínűsíthető a lineáris normalizált életút⁵ kialakulása. Így az alacsonyabb társadalmi helyzetűek jóval nagyobb kockázatot vállalnak, ha felveszik a konkurenciaharcot a felsőbb társadalmi rétegek tagjaival, hiszen jóval korlátozottabb számú választási lehetőségük lesz, mint ha céljaik eléréséhez csak az azonos vagy az övéknél alacsonyabb státuszúakkal kellene megküzdeniük. Ehhez még hozzájárul a fiatalok jelentős részére jellemző kockázatsökkentés és kudarcckerülés, ami nemcsak az alacsonyabb társadalmi rétegek hátrányainak reprodukcióját, hanem egy társadalom alatti osztály megszilárdulását is eredményezheti. Ezzel szemben a legalább középosztálybeli fiatalok esetében a kockázatsökkentés és a kudarcckerülés elsősorban annyit jelent, hogy a kevésbé fontos életterületeik céljai, illetve az elért pozíciók melletti elköteleződést – gyakorlatilag a kötelezettségek által meghatározott felnőttlétet – igyekeznek időben kitolni, minél tovább fenntartani a választás és változtatás ifjúsági kiváltságát. Ez a szándék – a célok elérésének időbeli egymásmellettiségével vagy felcserélhetőségével összekapcsolódva – jelentős védettséget nyújt nekik a kudarcokkal szemben.

Ezen kétsztrátívá egyszerűsített társadalomképpel szemben Jürgen Zinnecker *A fiatalok a társadalmi osztályok terében. Új gondolatok egy régi témához* című tanulmányában egy Bourdieu-tól eredeztethető, hat elemű tipológiával dolgozik, amelyben a rendelkezésre álló kulturális és gazdasági tőke mennyisége határozza meg az osztályok, s ennek függvényében a különböző foglalkozási csoportok egymáshoz viszonyított helyzetét. Azt állítja, hogy az egyes társadalmi osztályokat a mobilizálható tőke volumene és összetétele⁶ alapján eltérő ifjúsági habitus és ifjúságfelfogás jellemzi. Például a rajongói kultúrára épülő ifjúsági szakaszt a tőkeshzegény bérből élőkhoz köti, az identitásválsággal jellemezhető ifjúsági szakaszt a polgári értelmiséghez. Azaz az ifjúság nem egységes csoport, tagjai eltérő gazdasági és szociokulturális (családi) háttérrel, az ifjúsági életszakasz eltérő felfogásával vágnak

5 ■ Viktoriánus elképzeléseket követve a férfiak esetében: iskola befejezése – szakképzettség megszerzése – munkába állás – eljegyzés – házasság – aktív szexuális élet – gyermeknevelés.

6 ■ Itt elkülönít az egyes osztályokon belül egy-egy gazdasági, illetve kulturális frakciót, attól függően, melyik tőkefajta játszik domináns szerepet.

neki a felnőtté válásnak, s így találkoznak a kortárs-csoport(ok) és a tömegmédiával kínált választható szubkulturákként megjelenő életstílusokkal. Ezen életstílusok közös jellemzője a szimbolikus javak (ruházat, rendezvényeken való részvétel, drogok) esetében a kommercializáltság, a (digitális) kulturális tartalmak esetében pedig a nyilvános hozzáférhetőség. Azaz mára a különböző szubkulturák elszakadtak az osztály-hovatartozástól, mivel egy adott életstílusra jellemző fogyasztás, bár eltérő színvonalon, de minden réteg számára lehetséges. Ezek után nem meglepő, ha lazult az elkötelezettség a szubkulturák mellett, s egyre gyakoribb – főképp a magasabb státuszúak körében – a stílusok vegyítése, átjárhatósága és gyakori váltogatása, ami a komplexebb egyéniség felépítésének kedvez.

Viszont a „szabad” döntéseken alapuló, az iskola-pad által legitimált, elnyújtott ifjúsági életszakasz mentes a nemzedéki konfliktusoktól, noha természetük nem meglepő módon függ az egyének gazdasági, kulturális, szociális adottságaitól. Eleinte a személyiség kibontakoztatása, a családtól való elszakadás a konfliktusok fő forrása, később pedig egyes minták és életstílusok elutasítása a felnőtt társadalomba való integrálódás során. Az életkori sajátosságok alapvetően befolyásolják, mely szubkulturák bizonyulnak vonzóknak, figyelembe véve azok erőteljes átpolitizáltságát. A kutatók az ifjúsági kultúrához tartozás szorosságát az ifjúságcentrizmus fokával próbálják mérni, noha az inkább a felnőttek világától való távolságot fejezi ki. Ugyanis nincs egységes „ifjúság”, így egységes ifjúsági kultúra sem – a keretei oly tágak, hogy a vele való azonosulás értelmetlen.

Phil Cohen szerint (*Az ifjúsági probléma újragondolása*) az ifjúság egységes csoportként való felfogása a következő téves (köz)vélekedésekhez vezet: az ifjúságnak azonos pszichikai és társadalmi szükségletei vannak; az attitűdök és értékek ebben az életszakaszban a leginkább formálhatók; az ifjúság élete szükségszerűen traumatikus és „normális esetben lázadó”; a sikeres felnőtté váláshoz szakemberekre van szükség. Cohen a munkanélküliség példáján mutatja be, hogy a felnőtté válás mennyire esetleges és egyénenként különböző, s hogy ugyanaz a kategória mennyire más-más pszichoszociális jelentéssel bírhat. Tanulmányában négy reprodukciós kódot (örökség, szakképzés, tanoncévek, szakmai pályafutás) említ, melyek a család és a közösség számára lehetővé teszik a felnőtté válás társadalmi szabályozását – mégpedig bizonyos jelölők alkalmazásával. A munkaerőpiaci-szakmai pályafutás esetében például a jelölősor ilyen lehet: munkanélküli, alkalmazott, csoportvezető, osztályvezető, területi igazgató, vezérigazgató. Fontos tulajdonsága a jelölőknek, hogy az életkorral együtt értelmezhetők, azaz míg huszonevesen szép teljesítmény csoportvezetőnek lenni, addig ötvenévesen ez egy félbetört karriert sejtet. A családot és a közösséget Cohen társas hálózataik erősségével jellemzi; az erősebbek természetesen nagyobb kontrollt képesek kifejteni, értékeik

követéséért cserébe pedig szociális biztonságot nyújtanak. Így képzelhető el, hogy míg a munkanélküliség a fiatalok egy részének feldolgozhatatlan kudarc, másoknak az ifjúsági moratórium meghosszabbítása, mely sikeres alternatív életutak megtalálásának lehetőségét nyújtja.

Szerkesztett kötetek

CIVILIZÁCIÓS KORSZAKVÁLTÁS
ÉS IFJÚSÁG:

A KELET- ÉS NYUGAT-EURÓPAI
IFJÚSÁG KULTURÁLIS MINTÁI
Szociológiai Műhely, Szeged, 1993.

AZ IFJÚSÁG ÉS AZ ELIT
Oktatókutatató Intézet, Bp., 1994.

IFJÚSÁGKUTATÁS
Educatio Kiadó, Bp., 1996.

TÁRSADALMI ÁTALAKULÁS
ÉS IFJÚSÁG
A SZABADSÁG MINT ESÉLY?
Belvedere Meridionale, Szeged, 2000.

IFJÚSÁGI KORSZAKVÁLTÁS:
IFJÚSÁG AZ ÚJ ÉVEZREDBEN
Konferencia, 2002. december 18.,
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
Belvedere Meridionale, Szeged, 2004.

SZIGET KUTATÁSOK. 2000–2004
A FESZTIVÁLOK IFJÚSÁGA
Kutatási jelentés
Felsőoktatási Kutatóintézet, 2004.

A PERIFÉRIÁRÓL A CENTRUMBA:
AZ ERDÉLYI FIATALOK
HELYZETKÉPE AZ EZREDFORDULÓ
UTÁN
(szerkesztőtárs: Veres Valér)
Belvedere Meridionale, Szeged –
Max Weber Társadalomkutató Alapítvány,
Kolozsvár, 2005.

A KÉTciklusú KÉPZÉS KEZDETEI
(szerzőtársak: Szemerszki Marianna –
Tomasz Gábor)
Felsőoktatási Kutatóintézet, Bp., 2006.

A magyar fiatalokat illetően Gábor Kálmán munkáiból csak egyetlen lényegi momentumot emelnék ki. Az iskolai ifjúsági korszak Nyugat-Európában fokozatosan alakult ki s vált általánossá, a poszt-szocialista országokban viszont hirtelen nyert teret, s a rendszer-változás strukturális változásaival interferálva fejtette ki hatását. Egyes társadalmi pozíciók megszűnése és újak létrejötte a fiatalok számára nemcsak a lehetősé-

*Megjelent az Esély
társadalom- és szociálpolitikai folyóirat
2007/4-es száma.*

TARTALOM

TANULMÁNYOK

Ferje Zsuzsa: Mi történik a szegénységgel?
Erdő Péter: Önkéntes egyenlítőcégek Magyarországon
Neményi Márta: ...igen, vannak egytriesk

SZOCIÁLIS MUNKA

Morics Kálmán: A szakmai etika és a hivatalnok
racionális közebe: a szociális munkások kihívásokkal
teli etikai helyzete a munkaerőpiacra való behatárolás
Ján Niki: A szuperlatívus nehézségei a terápia
és a szociális kontroll közötti „szürke zónában”

MAGYAR VALÓSÁG

Kecskés Éva: A rehabilitáció margóján

ESSZÉ

Beregi Tamás: A heterogenitásról a harmadik

KÖNYVEKRŐL, FÜLSZÓRÓKRÓL

Csilla István: Régi-új iskola és pedagógus

Abstracts

Összetevő

Előfizethető a Szerkesztőségben:
1094 Budapest, Angyal u. 1-3. 7. em. 712.
Telefon: (06-1) 216-1310
esely@freemove.hu

gek kibővülését hozta magával, hanem a választásaikkal járó kockázatok növekedését is, ami természetesen különbözőképpen érintette a fiatalok egyes csoportjait. A másik lényegi különbség, hogy a választható életstílusok kialakulásában a kulturális gyökerek nem játszanak meghatározó szerepet, mivel a keleti fiatalok ezeket az életstílusokat egy piacvezérelt közegben ismerték és ismerik meg.

EGY ZÁRÓGONDOLAT A KÖTETRŐL

Summa summárum, az *Ifjúságszociológia* nem az általam várt hiánypótló (tan)könyv, mely az ifjúsággal foglalkozó gyakorló és leendő szakembereket bevezetné a diszciplína rejtelmeibe, hanem az ifjúsági korszakváltás témáját a széles tudományos közösséggel megismertető korábbi szemelvénygyűjtemény bővített kiadása. Mint ilyen – sajnos – elsődlegesen nem a széles nyilvánossághoz szól, sőt valószínűsíthető, hogy épp az iskolai ifjúsági életszakaszukat élő leendő társadalomtudósok sem fognak a szövegek teljes körű megismerésére törekedni, hacsak szakterületüknek nem az ifjúságszociológiát választják. Mindenesetre ők s az egy-egy konkrét tanulmányt kereső kutatók nagy haszonnal forgathatják a kötetet, még ha annak bizonyos tanulmányai vélhetően marginálisak maradnak is a hazai ifjúságszociológiai diskurzusban, melybe ez a kötet vélhetően nem fog más szakterületekről új szereplőket bevonni. □

KÉK

Kultúra és Közösség

2007. 1. szám

Szakralitások és profanitások

Leszek Dzięgiel:

*Mindennapi élet és mai történelem:
az etnológiai kutatás új területe*

Papp Richárd:

Az idő szakrális ritmusa a zsidó kultúrában

Kevély Flóra:

Az ősi kortárs egyiptomi koptok

Gantner Brigitta Eszter:

Zsidó messianizmus és a baloldal

Wenonah L. Lyon:

*A szimbolikus jelentések korlátai és társadalmi
kontextusa*

Gyenes Fruzsina:

KözösPont, avagy egy „szigetesített vallás”?

Budapest

Laki Ildikó:

Múzeumok a változó világban (kutatási szakmai beszámoló)

N. Szabó József:

Az MTA átalakítása és a természettudósok (1945–46)

Recenzió

Felföldi Barnabás: *Egy zöldfülű antropológus kalandjai*
(Nigel Barley kötetéről)

Modla Zsuzsanna: *Recenzió Papp Richárd*

Van-e zsidó reneszánsz? című munkájáról

Újvári Edit: *Fiziognómia, avagy szellemi kaland*

„a művészet és a tudomány határmezsgyéjén”

(Víg Éva szerk. „Természet az arcodon I–II”)

A. Gergely András:

Azért a kép az úr... Hatvanéves lett Gulyás János